

Eindeloos met zen beginnen

Stel Renodeyn

Zen-begin

'Zen-begin' (oorspronkelijke titel: 'Zen Mind, beginner's Mind') is een inmiddels klassiek boek uit 1976 van zenleraar Shunryu Suzuki (1904 — 1971). Zen-begin is een heel invloedrijk boek geweest, en alleen al hierom is het misschien de moeite waard er even bij stil te staan.

Shunryu Suzuki kwam in 1958 voor het eerst naar Amerika. Hij was toen 53 jaar en al verscheidene jaren zenleraar in Japan. Hij had er de leiding over verschillende kloosters en tempels. In tegenstelling tot velen van het Japanse zen-establishment was hij tijdens WO II lid van een pacifistische verzetsbeweging. Toen hij naar Amerika kwam, was hij geraakt door de openheid en de 'beginners-geest' waarmee de Amerikanen tegen zen en boeddhisme aankeken. Hij besloot in de Verenigde Staten te blijven, met name in San Francisco. Zijn sangha ontstond eerder organisch; een aantal mensen vroeg of zij zen onderricht konden krijgen en hij nodigde hen uit op zijn ochtendlijke meditatie. Zo is de grote groep leerlingen rond hem ontstaan.

In het kleine bescheiden boekje zijn een aantal bewerkte gesprekken en onderrichtten opgenomen die Suzuki zijn Leerlingen meegaf. Ook deze zijn eerder organisch ontstaan; zij zijn het antwoord op vragen die na de meditatie werden gesteld. Er is hier dus geen sprake van teisho's (dharma-toespraken) in strikte zin. Toch zit er een grote systematiek in verwerkt en kunnen deze spontane woorden een vergelijking met een goed opgebouwde en doordachte Lezing doorstaan. De teksten in het boek zijn een bewerking van deze gesprekken en antwoorden die door een pientere volgeling werden opgenomen op band.

Suzuki Roshi voert ons met zijn boekje terug naar het beginpunt van onze oefening: dat het telkens opnieuw beginnen is (en dan ook: telkens weer !), en het een afleggen is van wat wij verstaan als een 'definitief antwoord'. Hij wijst ons er op dat het een oneindige oefening is, en een zich steeds herhalende uitdaging ook. Maar dat het ook altijd 'hier' is. Het is Letterlijk zoals de subtitel van het boek aangeeft: oneindig beginnen. En dit met nadruk op het feit van te oefenen als was het de eerste en ook de Laatste keer. Suzuki is in zijn woorden nuchter, sober, heel eenvoudig en tegelijk is het allemaal bijzonder doorleefd. Net zijn wijzen op de eenvoud van oefening, de discipline ervan (en dat het uiteindelijk vaak alleen maar dat is), en het 'erbij blijven' zijn voor mij ontroerend en verhelderend tegelijk. Voor wie al een tijdje met zen bezig is, kan dit een 'wakker-blijven' moment zijn. Dit is de tweede reden om er de nodige aandacht aan te besteden. Omdat het juist wijst op dat wat soms vergeten wordt: gewoon de oefening zelf. Maar dit juist niet om het allemaal kleiner en bevattelijker te maken, integendeel zelfs. Suzuki wijst ons 35 jaar na datum nog steeds op deze basis die eenvoudig is én niet te grijpen tegelijkertijd. Een kort fragment uit het hoofdstuk 'Niets bijzonders', pagina 61:

Het is eigen aan onze menselijke natuur en aan de natuur van elk bestaan actief te zijn. Zolang we Leven, doen we iets. Maar als je denkt: 'ik ben dit aan het doen of, 'ik moet dit doen', of, 'ik moet iets bijzonders bereiken dan ben je eigenlijk niet iets-aan-het- doen. Wanneer je opgeeft, als je iets niet meer wilt, of wanneer je niet probeert iets bijzonders te doen dan doe je iets. Als er geen gedachte aan winst is in datgene wat je doet, dan doe je wat. In za-zen is wat je doet niet omwille van iets. (...)

Met zijn alleen maar oefenen raakt hij aan wat voor mij een 'sprong in het absurde' is, een bijna kinderlijk scheppen uit het niets, het verwerkelijken van een radicaal ander en nieuw perspectief. Het zouden woorden kunnen zijn van Sjestov, die het heeft over de vermetele die doorgaat 'sola fide enkel door geloof dus, ongeacht de consequenties en niet rekenend

op resultaat en zekerheid. Sterker nog, deze vermetele bereidt zich zelfs voor op een totale mislukking. Of om het lichtvoetiger uit te drukken, met de nadruk op het feit dat het gaat om een lichtvolle werkelijkheid, de woorden van Rainer Maria Rilke die dit vergelijkt met de toestand van een klein, spelend kind: ' een blij vertrouwen, zonder voorzichtigheid en met zelfs een wijze blindheid. Het kind maakt zich geen zorgen om het verlies van de dingen:

Shunryu Suzuki spreekt over zen zonder meer als een religieuze weg en laat het zich zelfs plots ontvallen dat het ons allemaal gegeven wordt (door God nota bene) — straffe woorden van een man die toch beschouwd mag worden als een rasechte Boeddhist en de nadruk legt op het gewone alledaagse. Zijn woorden mogen naar mijn mening dan ook absoluut niet geïnterpreteerd worden als aansporing tot een soort 'pure zakelijkheid' en een stranden in dodelijke zo-heid. Dat is een gevaar. Hij zegt trouwens zelf dat boeddhisme juist iets verlangen is dat onmogelijk te verwezenlijken is en haalt in dit kader de Vier Geloften aan. Het heeft dus niets te maken met berusten. De nadruk ligt in het boek trouwens maar zelden op verlichting. Het woord 'satori' zou er slechts enkele malen in voorkomen omdat "hij het niet bereikt heeft' zoals Suzuki's vrouw aan de schrijver van het voorwoord al smalend moet verteld hebben. Hij moet met zijn waaier naar haar geslagen hebben en gesis hebben: 'Dat mag hij niet weten!' Deze humor zegt iets over de geest van Suzuki-roshi. Het zegt ook iets over het feit dat de zogenaamde Verlichting het onderdeel van zen is waar wat minder nadruk op moet gelegd worden. Hoewel dit ogenschijnlijk niet overal zo sterk naar voor komt Legt Suzuki in de plaats daarvan nadruk op betrokkenheid en het feit 'dat alles er bij hoort en dat dit begint nét daar waar wij staan, zitten of liggen. 'Met ons rijst de hele werkelijkheid op uit het niets: zegt hij nog. Precies zoals wij zijn. Bij aanvang van het tweede deel van het boek staat trouwens iets wonderlijks geciteerd: 'Het punt waarop we de nadruk leggen, is een diep vertrouwen in onze originele natuur: Vooral het woord vertrouwen valt hier op, een diep vertrouwen op dat wat wij niet kennen en zich steeds in het duister beweegt maar de on-grond van alles is. Zo komt voor mij deze Japanse soto-leraar uit de jaren zestig dicht in de buurt bij wat wij uitdrukken binnen de Maha Karuna ch'an anno 2010.

(Zen-begin door Shunryu Suzuki is uitgegeven bij Ank-Hermes ISBN: 9789020245530 31)

Stel Renodeyn

2010